

af værket og dets talrige koncise oplysninger gør det til et standardarbejde af høj værdi.

Helge Søgaard

Roskilde kapitels jordebog 1568. Udg. ved J. O. Arhning af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie (Gad, 1965). 284 s.

Recessen af 30. okt. 1536 bestemte, at bispegodset skulle inddrages under kronen, mens domkapitlerne med deres jordtilliggende skulle vedblive at bestå. Faktisk levede de videre til enevældens tid, men deres historie er endnu ret uopdyrket. Den foreliggende bog giver et bidrag hertil ved at kaste et skarpt lys over de forandringer, der sker med Roskilde kapitels gods i den første menneskealder efter reformationen. Det drejer sig ikke om nogen helt almindelig kildeudgave. Alle kildesteder til de talrige små og større godskomplekser historie er samlet her, ikke blot prælaturerne og de mange præbender m. m., men også de »evige vikarers« gods, dvs. jord, der var skænket til underhold for præster ved de 33 sidealtre, for at der ved dem kunne læses sjælemesser. Den udmærkede indledning og de overordentlig fyldige kommentarer, som ofte bygger på større supplerende arkivstudier, rummer meget interessant kirke- og kulturhistorisk stof. Man nyder her i høj grad godt af, at udgiveren er en mand med mange årtiers erfaring i roskildensisk kirkehistorie.

Paul G. Ørberg

Marianne Bro-Jørgensen: Billeder af Viborg amts forhistorie. (Historisk Samfund for Viborg Amt, 1966). 158 s.

I de sidste år har nogle lokalhistoriske samfund og museer udsendt billed-

hæfter jævnsides med eller i stedet for den sædvanlige årbog eller årsberetning, måske i følelsen af at deres sædvanlige publikationer hverken typografisk eller i illustrationer tilfredsstiller kravene, som de nu stilles. I hvert tilfælde er denne bog med tekst og billeder af sager fra Midtjyllands lange forhistorie både instruktiv og bogmæssigt smuk.

Af virkelige indvendinger er der kun få tungtvejende. Særlig må der protesteres mod, at den indledende tidstavle er fortegnet, så f. eks. 1000 år i den ældre stenalder ikke spænder over større plads end 200 år i den ældre jernalder. Det kan ikke undgå at give den mindre kyndige en urigtig forestilling om varigheden af de forskellige kulturperioder. I tekst og billedvalg holder forf. sig for ængstelig til den traditionelle opfattelse. Figuren af den ukendte gudinde fra Fårdal er som hidtil sat sammen med de langt større hornede dyrehoveder, der ganske reducerer den lille figur med dens slange til en uvæsentlig detail. Ganske vist er alle disse sager fundet sammen, men deraf kan der ikke sluttes noget om, at de har været samhörrende. Der fremkom også en bælteplade, rester af et bælte med bronzebeslag m. m., hvis tilhørsforhold til slangegudingen alle hidtil har benægtet, og det er langfra usandsynligt, at også dyrehovederne er de andre billedfremstillinger uvedkommende.

Med rette betones fundenes lokalhistoriske karakter, så ofte der er lejlighed til det, og teksten er koncis og vejledende. Bogen er et smukt sidestykke til den foregående publikation om den romanske stensulptur. Hvis der for hver egn fremkom lignende oversigter, ville man have en udmærket indledning til at påvise det stedhistoriske særpræg, som det er

opgaven for de lokalhistoriske samfund at fremhæve og beskrive i dets sammenhæng med hele landets kultur, til hvilken det er et uundværligt og bestemmende tilskud.

Helge Sjøgaard

Landstingenes skøde- og panteprotokoller. Viborg landstings skøde- og pantebog 1624–37. 1., 2. og 3. hæfte. Udg. af Udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie ved Jens Holmgaard. (Rosenkilde og Bagger 1966).

I de gamle landstings arkiver har vi et overordentlig værdifuldt historisk kildemateriale bevaret, ikke mindst gælder det da det nørrejske landsting i Viborg, hvis arkiv både er det ældste og righoldigste. Der er derfor nok grund til at være opmærksom på, at man er gået igang med forskellige kildepublikationer herfra. For to år siden begyndte der at udkomme en udgave med resumeer af dombøgerne, og sidste år kom turen til skøde- og pantebøgerne, der begynder i 1624. Det er hensigten at dække tidsrummet 1624–1660 med 3–4 bind (der er enkelte lakuner i perioden), og de første tre hæfter af den ældste bog 1624–37 foreligger nu. Fra 1660 og fremefter eksisterer der forskellige, mere eller mindre værdifulde, håndskrevne registre.

Som bekendt blev landstingene aldrig værneting for den dansk adel, men tendensen er der dog, tydeligst netop på dette felt, hvor en forordning 1622 26. aug. påbød, at alle skøder, gave- og pantebreve udstedt til adelen skulle læses på landstinget. Da størstedelen af Danmarks jord dengang var på adelens hænder, betyder det, at man i landstingenes skøde- og panteprotokoller kan studere de væsentligste ændringer i ejendoms-

besiddelsen. Skøder og pantebreve, gave- og gældsbreve, mageskifter og proklama refereres i denne udgave udtømmende og med bevarelse af de originale person- og stednavneformer. Det kan iøvrigt være ganske lærerigt at sammenligne denne udgave med et ældre værk som Rasmussen Søskildes »Uddrag af Fynbo Landstings ældste Skøde- og Pantebøger« (fra 1646 –).

Det er klart, at for et værk af denne art er registrene noget essentielt. Men den dag, de foreligger, har historikeren også fået et såre nyttigt instrument i hænde, som nok skal blive påskønnet.

Paul G. Ørberg

Alfred Kaae: Vestjyske godsejere og deres bønder. En studie over tingbøgerne for Ulfborg-Hind herreder og Tinggårds birk med strejftog ind i andre vestjyske retskredse i tiden 1695–1788. (Udgivet af Historisk Samfund for Ringkøbing amt, Kaaes forlag, Ulfborg, 1965).

Forfatteren har taget sig den opgave på at foretage en systematisk gennemgang af de i undertitlen nævnte retskredse og pille alt konfliktstof mellem godserne og deres bønder ud af de mange tusinde sider i tingbøgerne. Stoffet er lagt topografisk til rette på den måde, at hvert gods – 22 i alt – er taget for sig. Det er gjort, for at bogen kan få et præg af lokalhistorie – den indgår også i Hardsystems årbogs forrige bind – men det er dog tydeligt, at forfatteren er sig fuldt bevidst, at han også yder sin skærv til rigshistorien. Vi har her vitterligt at gøre med et stykke lokalhistorie i bedste forstand – hvilket netop bl. a. vil sige, at det også fra et rigshistorisk synspunkt er et værdifuldt materiale. Og det er slet ikke tungt stof, som forf. selv siger. Hvem glemmer f. eks.